

kogu rahva tahteavalduse järgi“. Väga ekslik väide, sest „kogu rahvas“ ehk 100% valimisõiguslikke kodanikke ei võta valimisest osa isegi riikides, kus hääletamine on kohustuslik. Eestis jääb valimisaktiivsus vahemikku 50–65%. Ette pandud kahe vooruga valimisprotsessis võib juhtuda, et osalejad valivad ühe ülipopulaarse kandidaadi ära esimeses voorus. Võib, aga tõenäoliselt ei juhtu. Teise vooru pääseb kaks paremat, kelle hulgast selgub võitja lihthääletusega.

Tõenäoliselt panevad sel juhul kõik erakonnad võistlusse välja oma kandidaadi, sest mis erakond see on, kellel presidendimaterjali ette näidata ei ole! Kampaaniat tehakse seega parteiliste kaubamärkide all ja suure tõenäosusega jagunevad hääled kandidaatide vahel umbes sama suhtega, nagu jaguneb toetus erakondadele arvamusküsitlustes. Muidugi võib tulla mängu ka keegi kõrvalt, kuid kandidaadi ülesseadmiseks nõutavat 10 000 allkirja on erakondadel kokku korjata võrratult lihtsam kui organiseerimatutel reakodanikel.

Oletagem, et kaks paremat (hetkereitingu järgi EKRE ja Keskerakonna

kandidaat) saavad vastavalt 23 ja 21% kõigist antud häälest (kokku keskmise valimisaktiivsuse puhul vahemikus 250 000 kuni 300 000 häält) ning pääsevad teise vooru, mis toimub kahe nädala pärast. Miks peaksid need valijad, kellel oma favoriiti enam mängus pole, üldse viitsima kordushääletusele minna? Või mis põhjusel peaksid kaotanud erakonnad oma valijaile soovitama tingimata ühe võõra ja vastumeelse poolt hääletada? Kõike võib juhtuda, kuid pean tõenäoliseks, et teise vooru valimisaktiivsus jääb kaugelt alla 50%, mis tähendab, et võitja esindab halvimal juhul vaevalt kümnendikku kogu kodanikkonnast. Mille poolest on ta siis tugeva mandaadiga kogu rahva president? Praeguse valimissüsteemi järgi arvutades on näiteks president Alar Karise, kes sai riigikogus 72 toetushäält, selja taga kaudselt umbes 370 000 kodanikku, otsevalimiste võitjal võiks neid olla üle poole vähem.

Kehtiva valimiskorra järgi on parteide aktiivsetel tippudel peaaegu võimatu edu saavutada, nagu kinnitavad tulemused. Ei olnud õnne Siim Kallasel, Jüri Ratas ei julgenud lõpuks isegi

proovida, sest oskas oma kindla läbi-kukkumise ette kokku arvutada. Otsevalimised avaksid parteiüksustele tee, mis praegu kinni, sest miski ei sunniks enam tegema hääletamiseelseid kokkuleppeid ja kompromisse. Iga erakond saaks soovi korral saata võistlema oma populaarseima käilakuju, kelleks ju ikka on erakonna esimees, kes muu. On ju tema käes parteisisene võim ja tema taga kampaaniarahad. Nii võikski otsevalimistest kujuneda hoopis selle üldrahvalik väljaselgitamine, millise partei juht saab välja teenitud palgalise puhkuse ilusal, ent võimuta riiklikul ametikohal.

Omaette küsimus, mis seletuskirjas vastamata, on ses olukorras, kas aktiivpoliitikast presidendiks erru läinud juht ikka suudab hoiduda kiusatusest oma erakonna kasuks varjatult või ka varjamatult tegevust jätkata, kasutades selle finantseerimiseks mõistagi maksimaksja taskut. Ja teiselt poolt: kui mitme erakonna sunnitud toetus ei võimalda praegu riigipead parteiliselt eriti rünnata, siis ühe partei president annaks selleks suurepärase võimaluse kõigile ülejäänutele. Presidendi institutsioonile jälle puhas kahju.

Ja mis saab surnud kassist? Võrreldes Niguliste kirikusse pooleteiseks sajandiks surnuna vedelema jäänud hertsog de Croy saatusega on ta piinad lühikesed, sest matusekord on riigikogu

Johann Burchardi kogu / EKM

kodu- ja töökorra seaduse § 96 kirjas: „Riigikogu volituste lõppemisega langetatakse menetlusest välja kõik selle koosseisu volituste ajal lõpuni menetlemata jäänud eelnõud“.

1 Viimati „Presidendi meisterdamise töötuba“ Sirbis 11. X 2019, nr 40.

2 <https://stenogrammid.riigikogu.ee/et/202112071000#PKP-259955>

Presidendi otsevalimised avaksid parteiüksustele tee, mis praegu kinni.

Nii hoida!

Kultuuris osalemise uuring, mille statistikaamet mullu läbi viis, andis kinnitust aimata olnud tõdemusele, et Eestis armastatakse teatris käia ja käidaks vahest veelgi rohkem, kui mõned takistused ees ei oleks. Uuringu andmetel külastas möödunud aastal vähemalt 15 aastastest elanikest teatrit 398 500 inimest – sellesse vanuserühma kuulujaist seega ligikaudu iga kolmas. Ilmselt ei tule kuigi suure üllatusena, et kõige agaramad teatrikülastajad on linnalisest asulast pärit 45–64 aastased kõrgharitud naised. Küll aga poleks ma enne uuringutulemustega tutvumist osanud aimata, et kõige suurema teatrihuvi poolest tõusevad esile Viljandimaa elanikud: neist ligi pooled olid viimase kaheteistkümneme kuu jooksul käinud mõnda etendust vaatamas.

Ligikaudu 200 000 inimest jätab teater külmaks ja neid teatrisse meelitada ei õnnestu, kuid ülejäänud nimetasid põhjustena, miks teatrietenduste külastamine on raskendatud või üldse teostatamatu, kõige rohkem kolme tegurit: etenduse toimumise koht, tervisehädad ja teatripileti hind. Kui võtta tõe pähe ütlust, et naer on terviseks, siis rohkem lustmänge tehes saaksid teatrid ilmselt

aidata kaasa ka rahva tervise parandamisele, ent rohkem vaatajaid aitab saali tuua siiski ülejäänud kahele takistusele keskendumine.

Teatrietenduse toimumiskohaga seotud külastusprobleemi all tuleb mõista peamiselt seda, et paljud ei ela linnas ega isegi mitte selle lähistel või on nende kodukohaks küll linn, kuid see pole teatrilinn, mistõttu võib etendusele sõit kujuneda pikaks ja kulukaks. Selle murekoha (kas või osalisel) leevendamisel on kaks suunda, mida teatrid ka kasutavad: kas läheb Muhamed mäe juurde või tuuakse mägi soodustingimustel Muhamedi juurde.

Külalissetendused moodustasid mullu antud etendustest umbes 30%: tõsi, need ei olnud väljasõidud üksnes maale ja väikelinnadesse, vaid nende hulgas olid ka teistes teatrilinnades antud võõrusetendused jpm. Teatriajaloolistel ja demograafilistel põhjustel on oma kunsti kodust kaugemale viimisel iseäranis tubli Rakvere teater. Võõrusetendustele sõitmise teeb teatritele keeruliseks aga asjaolu, et pole piisavalt sobiliku suuruse ja tehnilise

Rohkem lustmänge tehes saaksid teatrid ilmselt aidata kaasa ka rahva tervise parandamisele.

varustusega etendamispaiku, mistõttu eriti suuremad teatrid eelistavad tuua publiku enda juurde teatrimajja, kus mängides lavastuse tase ei kannata. Nõnda osutavadki mitu teatrit ühel või teisel moel oma vaatajatele teatribussi-teenust: Estonia on pannud mõne korra kuus Tallinna ja teiste linnade vahel käima bussi, mis teel teatrisse ja tagasi teeb ka vahepeatusi suuremates asulates, Vanemuine pakub praegustes pandeemiatingimustes teatribussi-teenust rühmatellimuste korral ja sama teeb ka Ugala, Endla sõidutab Pärnu ja selle lähiümbruse koolide ja laste-aedade teatrihuvilisi oma etendusi vaatama jne. Samuti on mitmeid fonde ja programme, mille abil kaugema kandi rahvas ja eriti lapsed hõlpsamini teatrisse pääsevad.

Nüüd aga kolmanda võimaliku takistuse ehk teatripiletite hindade juurde. Olukorras, kui elektri-, kütte- ja muudki hinnad kappavad nagu Black Rokiti hobune, ei saaks teatrijuhtidele pahaks panna, kui neid valdaks ühtäkki soov tõsta uuest aastast ka teatripiletite hindu. Kaheksa suurema eestikeelse

repertuaariteatri täispiletite hinnad jäävad praegu vahemikku 10–49 eurot: odavamas otsas on mõistagi lastelavastuste piletid ning kõige rohkem raha küsitakse muusikalavastuste eest, mis ka mõistetav, sest suure truppi ja sümfooniaorkestri osalemine on kulukas. Selge on seegi, et Rakveres, Pärnus ja Viljandis tuleb teatritel pealinnaga võrreldes ajada läbi mõnevõrra odavama piletiga.

Kiire küsitlus siiski näitas, et mõningane teatripiletite hinnatõus jäi lõppevasse aastasse ning uue algus seda eriti kaasa ei too: Estonia üldiselt piletihindu ei tõsta, küll aga tekib saaliplaani kõige parematele kohadele uus kallimast hinnaklassist tsoon, ning Eesti Noorsooteater tõstab euro-kahe võrra üksnes koolilastelavastuste piletite hindu, aga need muutused on kosmeetilist laadi ning muidu peaks statsionaarietenduste puhul jääma kõik samaks. Kui vaadata harjumuspärasest hõredamaid teatrisaale, siis on see kahel põhjusel mõistlik: pandeemiast ja piirangutest räsitud ja hirmunud inimestele jääb pisut rohkem raha taskusse ning võib-olla aitavad kerkimata jäänud piletihinnad kas või tolmukübeme võrra kaasa ka praeguse hingematva inflatsiooni taltsutamisele.

TAMBET KAUGEMA